

A pozsonyi káptalan újabban talált egyházi ékszerei.

1864-ben Bécsben lévén, Waldstein gróf tábornok úr, a régiségek nagy kedvelője, figyelmeztetett arra, hogy a pozsonyi káptalan újonnan kinevezett örének, Hailler Károly kanonok úrnak, sikerült egy figyelem nélkül hagyott ládában többféle igen érdekes egyházi kincset találni. Nem volt mit előbb tennem, mint Pestre visszautaztomban Pozsonyban kiszállani és az örkanonok úr legelőzékenyebb szivessége mellett ezen diszes készleteket leírni.

Kié lehettek ezen kincsek? — sokfelé ágazott a vélemény. A 6-ik pont alatt leírandó réztábla után a turóczy prépostságnak tulajdonítottak, legújabban ¹⁾ azt hallom, hogy szerencsés búvárunk t. Rakovszky úrnak sikerült egy 1339 évről szóló lajstromot Pozsony városa levéltárában találni, melyben a leírandó kincsek egyike megemléttetik, mint olyan, melyek valaha a Corporis Christi Confraternitáshoz tartozott és később a pozsonyi káptalan főegyháza birtokába jött.

Az egyházi készlet következő darabokból áll:

1. Egy rendkívül diszes kehely ²⁾ 9'' 3''' magas; ebből ku-

¹⁾ Gratzl József pozsonyi tanácsos úr értesített engem ezen lajstrom feltalásáról, midőn e sorokat nyomtatás alá adni készültem. Némely oknál fogva eddig azt véltük, hogy ezen érdekes készlet a hajdani thuróczy prépostsághoz tartozott. Természetes, hogy az 1319-ben készült összeírás, ha még is a leírandó tárgyak egyikéről vagy másikáról szólna, az általam említendő, együtt talált, újabb tárgyakra nem alkalmazható.

²⁾ Semmit sem sajnállok inkább, mint azt, hogy ezen valóban szemképráztató készletnek rézmetszetét nem adhatjuk.

pája 3' 8" ; fogantyúja 2' 7" talapzata 3". A kupa átmérője 4" 4" a talapaté 5" 8".

A z egyenes — összehúzott oldalu kupa a fogantyútól szemcsés bot-tag által el van választva, melyen 12" 6" nyi acanthus levélből álló, alul összekötött kehely nyílik. Ezen szabad levelkékből alkotott koszorún ül maga a kupa, mely 2" 4" nyi magasságig gyönyörű dísztménnyel bir. Alul 4" a választó oszlopok fejezeteinél (középponttól középpontig véve) 9" nyi 12 fülke között — melyek fölött számárhátú iv, levélgümőkkel éleiken, tetején keresztvirággal díszítve emelkedik, úgy, hogy az oszlopok szintén csinos pillérekkel, toronykákcal és keresztvirággal tetéztetnek — az apostolok zománczos képei láthatók. A keresztvirágok horonnyal, szíjból és szemesés botból álló, váltogató tagozaton, melyen lilium idomu lombozat fut körül, — nyugszanak ; a párkányzat, valamint az iv és toronykák közti tér pedig átvert kerek három- és négykarély, csúcsos négykarélyból, két fel és lenyúló halhólyagból álló kerek és mindentütt két egymás mellett fekvő halhólyagból készült, és a késő-gót templomablakok hű másolata.

Az apostolok képei hoszúkás, ötszögű, aranyozott keskeny vonalból álló kerettel ellátott ezüstlemezkén, mely a kupa-dísztmény — ha úgy szabad neveznem — findzsájához, egy a közepén álló nagyobb, és két egyenszerű háromszög csúcsaiban található kisebb lyukak által volt oda kapcsolva, úgy ábrázoltatnak, hogy térdképeik három- vagy négy lekonyuló virágszirom koszorúból, vagy hosszunyakú kehely körül nyelűzés bokrétából emelkednek. Ezen virágrészek váltogatva zöld, viola, kék színekkel élénkítettnek a kevésse kivájjott mélyedésekben, miért is tapasztalni, hogy a különféle színű zománcz gyakran egyik mélyedésből a másikba átfolyt, és a színek árnyéklatai a rétegek vastagsága — vagy csekélyisége által emeltetnek.

A szentek többnyire világos kék háttérről így emelkednek : jobbra Sz. Pál, jobbában a jobb térd mellett lenyúló nagy kard, a suba zöld, a köpeny violaszínű, a szentfény (mint a következőknél is) a hatás emelésére, karczolt talajon sárga ; bal keze mellén nyugszik.

S z. M á t é, baljában a violaszínű bárd, jobbával reá mutat. Ruhája kék, köpenye zöld.

S z. A n d r á s, jobbában a ferde kereszt, melyre baljával mutat; ruhája kék, köpenye zöld.

S z. J a k a b, zöld háttér, j. tekeredett bot, ennek végén kagyló (zarándok-féseny), r. kék, köpenye vörös.

S z. T a m á s, jobbában lándzsa, ruhája v. köp. zöld.

S z. J á n o s, j. kehely, r. kék, köp. zöld.

S z. P é t e r, feje pilises; j. v. kulcs, r. z., köp. violaszín.

S z. B e r t a l a n, j. kés, r. k., k. zöld.

S z. T h á d é, j. dorong, r. k., k. zöld. Hármat, kiknek egyike felfelé álló kardot tart, s kik: Fülöp, Mátyás és kisebb Jakab — nem tudtam jelvényeiknél fogva megkülönböztetni.

A zománcz egy részt kipattogott, többnyire tisztátalan és ezen művészet hanyatlásáról tanuskodik.

A fogantyú, az egész kehelynek leggazdagabb és szembeűnőbb része, tizenkétszögű horonyos talajon, mely lefelé álló lilimoktól el körítették, tizenkét támasz ugrik elő: a hosszú résű tám előtt csinos toronykák állnak, melyek keresztvirágjai az esvetők allját érik, és a támokat tetőző tornyocskák alljából a bajtott nyakú szörnycetegek tátongnak. A részatosan emelkedő 3'' nyi mély fülkék, melyeknek hátfala ablakszerűen áttörve csinos tagozattal bírnak, és levélesomós számárhátú ivtól és keresztvirágtól árnyékolvák, — körülállják a gomb zömét, és az egészet nem csak elevenítik, hanem a levegőbe szabadon emelkedő csúcsaik által a gombtól leemelkedvén — csinos kápolna-koszorút tüntetnek elő.

Ebben a szentek igen díszes szobrocskái nyolczoldalú, kehely-idomú talapzatokon állnak és e következő kört képezik: 1.) A k o r o n á s b. s z ü z, jobbát mintegy jogar-tartásra kinyújtván — de a jogar hiányzik — balján a kised Jézus ül korona nélkül. Ettől jobbra: 2.) Szakállas, félig kopasz öreg, jobbában könyv, köpenye mélyedett hermelin pöttyökkel. 3.) Koronás nő, egészen hasonló a b. s z ü z hez, baljában torony (sz. B o r b á l a ?) 4.) Hasonló a 2. alattihoz; 5.) Szakálatlan ifju képe, esodálkozásra

emelt kezekkel; hosszú ruhában, mely ágyéka körül felkötöttvén, lecsüngő ranczokat képez. 6.) mint 2. és 4; 7.) mint 5; 8.) koronás női alak, hasonló 1-hez, baljában mit tart? ki nem vehető. — 9.) mint 2. 10.) felfelé néző szakálatlan alak, jobbját melle előtt fölfeléemelvén, balját lejobb eresztve összekulesolja, s. J á n o s ? 11.) egészen mint 2. 12.) fátyollal fődött fejű, baljával köpenye redőzetét tartó nő, a b. s z ü z a k e r e s z t a l a t t ?

Ezen szobroczkák közt tehát csak ötféle alak találatik, mely vagy egészen változatlanul, vagy kevés változtatással és pedig vagy egyszer v. ismételve fordul elő, mint azt gyakran másutt is, főleg a régi képes kronikákban is találjuk, hol a királyok, pápák, városok, csaták szokszor csak a melléklet kihagyásával, vagy másításával, a legkülönbözőbb idöben és viszonyok közt előfordulnak.

Az alakocskák az ezen korban divatos összenyomott törpéktől, magasb arányaik és csinos ruha redőzet által különböznek. A szentfény egészen hiányzik, és kezecskéik úgy állnak, hogy azokba különböző jelvényeket lehetett alkalmazni.

A gomb felülről mint alulról tizenkét ferdénydedből áll. Ezek kék zománczuk és fénylő aranyos csillagaik úgy szintén a választó levélgümös keretjeik által gyönyörű háttért képeznek; s valamint felül tetőzetesen összehúzva a kupába, úgy alul is vékonyúlva, a talapzatba átmenve, a kehely fogantyúját csinosan tagozzák.

A harmadik szent kör, saját mennyezeteivel a talapzaton találatik, mely körivüleg végzett hatszögből emelkedik.

A vánkos- és horonytagocskából lapuló keretről egyenesen emelkedik a divatos, áttört, zögzug vonalú díszétmény, melyben három — három levél körülfoly. Ezen rész rovátkás pálczataggal végződik. A talaj hatkarélyának hónai között ül egy diszes, a keretet túlszárnyaló levéldudor, és ennek nyelén változó színű, ide-oda hajlott szirmu rózsa, melynek székét egy aranyozott gomb képezi. Eme gomb felületébe dülények vésvék, melyek közepe pontozott.

Az egyes mezők, melyek 1" 8" nyi átmerőjű körön állván, 8" nyi domborúan emelkedő, áttört mennyezettől tetőzvék, háttere kék zománcz, melyen hatágú arany csillagok elszórvák. A dombor alakocskák kiálló, jegeczsorpottszerű sziklákat kép-

zö alapon állanak, és a menetelesen emelkedő talap oldalaihoz tapodnak. A mezőket választják a gömbölyüded fejezetű, levél-talajú oszlopnyalábok.

Kezdjük a legkitünőbb, a mellékletek által leginkább kiemelt, Krisztus-alaknál leírásukat. A 18''-nyi meztelen megváltó jobbában kelyhet tart, míg balját mintegy áldólag emeli; feje lehajtott, az ágyékkendő jobb oldalon van csomóba kötve. Feje alatt a kerek keresztfény, mely fölöt zöld zománczon csillagkoronában a \overline{IHS} név. Alul, mi a többi alakok közt némelynél hiányzik, a czombok irányában ötlevelű rózsák, és finomul szemesezett ξ alakú és egyenes vonalú sugarak, melyek közt egyes \gg lángok láthatók.

Jobbra a lekonyult fejtű szűz anya látszik; az alakocska csak 14''-nyi. Jobb keze a ránczban lefolyó köpeny által fődött, a bal a mellen nyugszik. A redőzet kissé színies; a zománcz a bal oldalról lepattozott; de lábánál még jobbra egykét sodrott sűgár megmaradt.

Sz. Péter ismét tömöttebb, nagyobb alak, feje előrészen hajcsomag van, körülötte sugaras szentfény; jobbán könyv nyugszik, baljában a fejtetőtől a térdig nyúló, mint ezt e korban egyáltalán találjuk, a r á n y t a l a n u l n a g y k u l c s. A ruha-redőzet egyenesen, egyenközi en lefoly. A háttér csillagai helyett sugaras félholdak, melyekből már az előbbi képnél is egyesek láthatók, és más levélidomú (?) alakocskák tűnnek fel a sodrott egyenes sugarak között. A fej fölött a zománcz lepattozott.

A következő képet Sz. Katalin foglalja el. Lábai alatt a félig meztelen, koronás Maximin császár négykézláb áll, mint a máramaros-szigeti régi falfestményen és másutt is; jobbában az aránylag igen nagy kard, melynek csak a vége nyúlik le a császár feje alatt, a markolat a felső részzel együtt le van törve. Balján, a tagozott aljzaton, az emelkedő torony áll. A zománcz háttérén mindenféle éktmények, de csillagok nélkül, tűnnek fel; a fej fölött a zománcz hiányos.

Sz. Borbála 15''-nyi alakjához ugyan-olyan hosszúságu pallós, milyen t. i. sz. Katalinéhoz is volt ragasztva, alkalmaztatott; feje koronás; bal hónaljánál a törött kerék, e kezét

ni nem lehet. A feje fölött lekopott zománcz öt ágú csillagokkal van díszítve.

Szemközt a boldogságos szűzzel, Krisztusnak balján Sz. János áll. Művészi alak, remek redőzettel. Jobbjában könyv; bal keze valaminek tartására volt öntve, de itten a jelvény, alkalmasint a szentfényű „agnus Dei” hiányzik. A zománcz felül lepattogott, öt ágú csillagokkal van ékesítve.

Ezen jól aranyozott ezüst kelyhet, melynek gazdag ékítmenyei, ezernyi csillogó fénypontjaikkal szemeinket kápráztatják, a XVI. század eleje egyik remekművének tartom. A két 12, és egy 6 szent csoportozatával elárasztott körrel fénylő készlethez hasonló gazdagságút mégeddig nem láttam. Igaz hogy a kupa alja körüli zománczok nem igen tiszták, és elmosódtak, s így a külföld ily nemű remekeihez nem hasonlíthatók; de a dombor alakok annál esinosabbak, sőt némelyek a legszigorubb izlést is ki fogják elégíteni. Bizonyos, hogy ezek valami más nagyobb készlethől kivétettek, de azért még mindig tanúsítják a jobb izlést, és ha, min kételkedni nem szeretnénk, bizonyos lenne, hogy ezen műhoni készítmény, eléggé tanuskoedűk a magyar aranyművészet akkori magasabb álláspontjáról.

A bécsi császári mű- és ipar-muzeumban e remekmű hosszabb ideig ki volt állítva, és a műértők figyelműkre nagy mérvben méltatták.

A kehely tüzetesb vizsgálása után igaz, hogy egy kissé csökkent ugyan az első benyomás meglepetése; de hogy ezen diszedény méltán megállhat a pozonyi hírneves arany szentségtartó mellett, akárki be fogja vallani.

A tányér szélessége 7" 1"-nyi; kerek mélyedésének átmérője, 5" 3"-nyi, míg gömbszerű mélysége 5". Két ellenkező szélén 15"-nyi körben, melynek keretei pontozott — a szenvedő üdvözítű áll bánkodű arczezal, fején töviskorona; a kereszt-nimbus liliomokkal végzűdik. Sebje a jobb oldalon van, sebes kezeit mintegy áldásra emeli, egész testén a vércseppek láthatók. A kötény bal oldalon van megkűtve. Jobbja mellett az összekűtűtt nyelű vesszű, baljánál a korbács áll. Háta mögűtt pontozott szegélyű, rácsozatos vonalokkal árnyalt pad láthatű. Az egész tér sugaras.

Ennek megfelel ellenkező oldalon az IHS , ¹⁾ igen diszes betűkkel; a H -n keresztülvonul a mondatszalat I. N. R. I. kezdőkkel.

2. Ha a leirt kelybet pazarfényű diszitménye páratlaná teszi, elragad bennünket egy másik újabb ugyan, de nem kevésbé remek művészetű ke hely, melynek aransodronyos, változó mintájú hálózata reánk sajátságos benyomást teszen.

Magassága $8'' 2'''$ nyi; kupájáé $3'' 2'''$ -nyi, szája átmérője $3'' 9'''$; ennek alakja liliomos, s így bátran a XVI. század közepére teszem.

A kupa kupacsa szemcsés vastagabb sodronyok által hat rovatú mezőre oszlik; felül ugyanolyan sodrony fut körül, melyre $1\frac{1}{2}''$ -nyi, finom sodronnyal befut pálczatag következik s ide-oda hajlongó lombozattal végződik.

Legkitűnőbb mezőnek azt nézem, mely egy gyönyörűen díszített ezimert foglal. Érdes aranytalajon sodronyokból és kisebb nagyobb gömböcskékből szerkesztett esinos püspökstüveg lebeg. Leffentyűjének ivazete közt van két esinos rózsácska, milyen több is el vagon e téren szórva. Alatta balra hajló kar, gyönyörű sodrony-redőzetű újjal, ez tart öt szirmú, hosszú nyelvű rózsát; a felső szirmok közül a ke hely sugarai nyúlnak ki.

A többi mezőn sodronyból készült körszelvények, és levélidomú idegek nyúlnak el, mik közt nagyobb rózsácskák sorozvák és elszórvák. A hónap között négy - öt szirmú rózsák helyezettek, a részleteket pedig elmésen alkalmazott götce - féle négy-lábúak kötik össze, melyeknek farkai vastagodva rovatkások és mint a kétröpük csápjai — ketté ágaznak.

A ke hely ezen főrészen a kisebb karikák közepéjén gombostű fejnyi gombocskák ülnek.*

Az almácska (pomellum), mely $10'''$ -nyi magas gömb szelvényből úgy van összeillesztve, hogy az összeillesztésnél élbe megy át, két $6'''$ -nyi hatszögű hasáb közt foglaltatik; ezek élein

¹⁾ $\text{IHS} = \text{IES}$ (us) mit a jezsuitáknak tulajdonítanak, és $\text{Jesus Homi-num Salus}$, vagy máskép is magyarázgatni szeretnek; valóban pedig csak az üdvözítő mindenütt előforduló nevének első három betűje, melynek kö-zépsője $\text{H} = \eta$, gyakran a minuscula alakban h , felül keresztvonással bir, miből fonákul a H , kereszties $\text{H} = \text{h}$ származott. Látni ezen IHS -t az esztergomi Bakácskáporna oltárán is.

sodrott nyír (drath) oszlopecskák állanak, melyek közébe két sor vékonyabb nyúrból sodrott karika, (többnyire öt-öt egy sorban) forrasztatott. Ezen hasábok közvetlenül érik a kupát, de a talapzattól egy hatszögű — szélein tagozott — lap által választatnak el.

A gomb felső felének hat választéka épen az alsónak közepére esik és ellenkezőleg, úgy hogy az alsó választék és felső tér közepére egy-egy hétszirmú, kidudorodott székű rózsa esik. A felső mezők díszítményei egyenlők: három sodrott nyírú nagyobb karika háromszögben áll egymás fölött, középtük és a fenmaradó üres tér kisebb karikákkal van ékesítve.

Az alsó félgömb két-két ellenkező szelvénye hasonló díszítményű, t. i. hármassodrozott sujtásokból, két háttal egymást érintő félhold, ezek homorú részében és köztük a kisebb karikák alkalmazvák, három egyenoldalú háromszög egyenközű oldala a karikák között kis arany gömböcskék alkalmazva; Sz.-András keresztfele vonalok ugyanazon kis gömböcskével, melyek így csak ezen részt díszesítik.

A talapzat felső keskenyebb része ékítmény nélküli, csak a közepe lapoczkás-spatulatum-levélnek sodrott nyúrból ideggel bír, melyen a kupánál említett szörny elterjed. Az alsó, majd körídomú, rész szemcsés kerettel bír, és két-két ellenkező részleten egyenlően van díszesítve; szabályos hatágú csillag, hármastekeredett sodronyból, az ágak közti tér egészen laposan, gömböcskével van kirakva; jobbra-balra három-három egyenközű sávoly és négy körszelvény, melyek monorai a középén körívű ferdényt képeznek, a fenmaradt térek mindkét helyen gömböcsesek. Két-két részleten egy götfele állat mászik.

A talapzat függélyes oldala lombozatosan áttört szalagból áll, mely, valamint más kelyheknél, a megfordított liliomhoz hozzá van forrasztva, míg elhez az egyszerűen végződő horonyos ezüst keret hozzáillesztett.

Ezen kehely, bár újabb az előbbinél, egyszerűbb sodronyos művezete, és alakjainak többfélesége által igen érdekes.

A hozzávaló tányérka újabb.

3. A harmadik kehely, bár kupája legmenetelesebb, szintén újabbnak látszik.

A liliomsortól koronázott kupacs igen ferdén körülfutó halbóllyagokból áll, melyek a késő-gothikának templomablakain

előtüntetett fáradhatatlan változatosságú összalakzatait, sőt még egyenes vonalú háromszöggel párosítását is elénkbe vezetik. A kilencz, egymást érő hólyagban egy ékitmény sines ismételve.

Az összenyomott gomb felül-alul hat áttört és tagozatában a tiszta góthikára emlékeztető szírom közt, ferdénydedes közepjén gombosan dudorodó ékitményt mutat; ezt felül párkányzattal végződő hatos hasáb választja el a kupától, rajta **IHCOS**, azaz: a **C** a régi **C**-sigmával egyértékű lévén = **I H E S V S**, = **I E E S V S** olvasható. Alulról, a második kehely sodronyos művezete modorában, de sokkal finomabb nyúrból szintén hatos hasáb áll; egyes lapjai szemcsés nyúru kerettel bírnak, melyek között egy fölfelé álló háromszögben három, két, egy karika foglaltatik, valamint a fentmaradt derékszögű háromszögekben is a fénylő gombostűfejek sem hiányoznak.

Következik a másik párkányos hasáb **M a r i a** feliratattal; ez lefelé irányozott liliomszalaggal végződik, mint a kupaeska.

A talapzat hatszögű megfordított virágkehely idomban kivert lándzsás levelekből kifejlődő tojásdad szírnokat mutat; a párkányoszalag áttört négyzirmuakból áll, melyek között háromszirmuak foglalják. A végső keret szíjtagú; az egyes szíromhónak között kacsaringós dudor ül.

Meglehet, hogy ezen kehely ügyetlen kéz által több kehely részéből állítottatott össze. A gomb tiszta gót tagozata épen úgy nem illik a halhólyagos kupaeshoz, valamint a sodronyos hasáb, mely első perczre az egész képletből, mint nem odavaló, kéri.

Az ezüst-aranyozott kehely alsó részébe egy czimer van bevésve; t. i. püspöksüveg alatt, az oldalain homorodott paizsban, felül két ötágú csillag, alul három nyeles toboz? vagy levél áll.

A belekarczott betünemüket nem tudom megfejteni.

A gömbölyű mélyedésű patena szélén egy körben, melynek rácsozatos karsú háttere van, kajmós kereszt látható. Hátulján ez áll:

◇ **ECCĽÆ** ◇ **WESPRIN** ◇

miért is a veszprémi püspökök között kellene ennek hajdani tulajdonosát a czimer után keresni. Talán **V é g h e l y i** Dezső úr sziveskedni fog erről felvilágosítást adni.

4. Nagybecsű a négyzetben $6\frac{1}{2}$ "-nyi $1''$ $9''$ -nyi megyszínű bársony b u r s a, tarsolyka, mely mind rajzaira, mind gyöngyös ékítményére nézve figyelmet érdemel. Aranyfonálból szőtt paszománt, melynek belső szélén gyöngysor ékeskedik, kereteli a felső kemény födelet.

Közepén áll egy, kevésbé homorított oldalu nyolekszög, $8''$ -nyi kerettel, melynek kettős gyöngysora között, gyöngyökből készült s latin nagybetűkkel ez olvasható :

GEORGIVS|RETZER|CANONICV|SETPAR|OCHUS|
 POSONI|ENSIS FIERI FECIT|;

középett a jobbra induló Isten báránya, liliomos keresztmibussal, első jobb lábán a zászlós keresztet tartván. A dombormű gyöngy és bodros aranyfonalakkal van ékítve, a háttér pedig aranyfonalu ferdényes hálót mutat, mely aranyszálas zsinórkákkal van összekötve.

A nyolez és négyszög közti tér csinos arany-lombozattal és három-három gyöngyös rózsával minden szögleten töltetett ki.

Belső lapján sárgás damaskon aranyfonállal gyönyörűen himezve i h s áll, végein levél- és liliumfélével kanyarítva, kék selyem pontokkal és gyöngyszalagokkal feldíszítve.

E betűk fölött gyöngyvonalokból ez áll :

M D L X X X V.

Az oldalakon kettős gyöngysorral, aranypaszománt-keret között olvasható :

ECCE AGN USDEIQV ITOLLIT PECCATA.

Alsó része himzés nélkül maradt.

Az előlapon két-két díszes megyszínű $4''$ -nyi selyem-zsinegen $2''$ -nyi bojtok vannak.

5. Valamint gyakran találkozunk a régi egyházi inventariumokban természet i ritk a s á g o k k a l, melyek a c l e n o d i u m o k között felsoroltatnak, úgy feltűnő itt is egy sajátlagos készlet, melyet talán leginkább mennyezetes csónakkal lehetne hasonlítani.

Egy fiatal r o z m á r (trichechus rosmarus) felső állkapcsa két egyenetlen $13''$ hosszú fogával képezné, felfordítva s oldalról tekintve a csónakot; a fogak tokja az orral $5''$ -nyi, és mintegy $2''$ -nyi magasságban el van vágva. Ezen helyre alkalmaztatott

a négy szalaggal körültekert $5\frac{1}{2}$ ''-nyi oszlop, és ezeken emelkedik a két első és hátsó, 3''-nyi távolban állók között a közívü — az oldalt $2\frac{1}{2}$ '' újnyi távolban álló két oszlop között a számárhátu — ivezet, mely lefelé liliomokba, felfelé dudorokkal és acanthus-levelekkel végződik és a mennyezetet képezi. A keskenyebb oldalon futó gerincz liliomos hátú, melynek végein a lánczot tartó karimák.

Ezen, a boltozatot tartó oszlopok talapjai négy kupos tokba erősítették meg, és a kaponya-részhez 1''-nyi szalag által kötettek, mely tollas szegekkel van ellátva.

A szalagon ezen felírás van :

s c a t h e i n a o r a p · n o b i s ,

azaz: „Sancta Catharina ora pro nobis.“ A mennyezet alatti kis csarnok talapzatát képezi egy $3\frac{1}{2}$ ''— $2\frac{1}{2}$ ''-nyi széles, 10'' vastag borostyánkő lap, melyen egy több nagy borostyánkő darabból álló — csinosan faragott 4''10''-nyi női alak ül. A kezek, s talán azokban tartott jelvények, hiányzanak. A hosszú fürtökben lelóggó, de a köpeny gallérja által fődött haj, a fej tetején mintegy bemetszést mutat; lehet, hogy ezen, — ha emez alak csakugyan S z e n t - K a t a l i n szobrocskája, — korona ült; az arcz és nyak sárgás elefántcsontból van, melle legtisztább, egészen átlátszó borostyánkőből áll, valamint teste, vagy inkább redőzetes ruhájának alsó részletei is. Egyszerű trónon ül, és a természetesb, fesztelenebb kornak kornak jellegét viseli.

A fogak, melyek az állkapocsba a természethez nem egészen hűn illesztvék, minthogy csúcsaik majd összeérnek — mind végükön, mind közepük táján, tövükön — 13''-nyi, szélükön áttört levélékítménnyel díszített hüvelyektől övedződnek, szalagjaik poutozott kacsroringgal díszítvék és kifelé üres, 20''-nyi vékonyodó kart tartalmaznak, mely alkalmasint gyertyatartótokba végződött; a középén álló, valamivel keskenyebb, mindkét szélén csipkés és szintén görbülő karral ellátott hüvelyek pedig még karikákkal is birnak. Ezek, a mennyezet tetejére alkalmazott karikákkal egyetemben négy láncznak szolgálnak tartókül, melyeken az egész készlet (felül gomb alatti fogókkal összekapcsolatván és nagyobb karikában végződvn) a szoba vagy kápolna mennyezetéről lógghatott.

Nevezetesen látszik, hogy a két 1'nyi láncszem, mely az agyar közepéhez alkalmaztatott, valamint a 6'-nyiek, melyek a menyegzet tetejéhez kapcsolvák, és 13 és 5 szemből, melyek mind-egyike 15''-nyi hosszú, egész szélességben 9 $\frac{1}{2}$ ''-nyi, magokban 3''-nyi szélességű vékony lemezekből állnak; egyet kivéve, sehol a fejezés vagy forrasztás nyomait, a legszorosabb vizsgálat után sem találhattam. Láttam egy darab fából kimetszett láncdarabokat, de mikép lehessen ilyesmit lemezekből kivágni, nem értem.

Említenem kell azt is, hogy mindezen fémrészek ezüstből vannak és aranyozvák.

Ezen valódi elenodiumnak főbeesét az teszi, hogy datálva van, mert a pozsonyi Corporis Christi-féle társulatnak, melynek kápolnája a hosszú-útezában van, 1349-diki kincsjegyzetében ez áll: „Item ain leuchter aus ain Helfant zand mit einem Silbrein vergolten tabernakel darin ein agstanes pild und ain ainer Silbrein vergolten chasten zu ainem stb.“ (l. „Pozsony és környéke“ munkában a fölem leirt pozsonyi résegeket 308 l.)

6. Egy nagy distichonféle, eresztékben (pántokban) járó és kapesokkal zárható rézoltárszárny, s két remekvésetű réztábla szintén igen érdekes. Az egy hüvelyknyi rézkeretnek külső egyenes fele ezüstözött, belső hullámzó része aranyozott.

A kép belső világosságában szélességre nézve 9'', magasságra nézve pedig 14''.

A jobbszárny Krisztus keresztről való levételét ábrázolja. Az üdvözítő anyja ülésben fekszik, jobbra szakállas férfi, balra Szt.-János a jellemző pohárral, vagy ha női alak lenne, talán a kenőcs edényével, áll. A szenvedés eszközei a keresztről lógnak és hozzátámasztvák. A háttér erős vonalokkal körzött tájt mutat.

A balszárny a három szent királyt, kelyhekben szarvban hozván az ajándékokat, tünteti elő, az istállóban. A boldogságos szüzön és három szent királyon kívül, egy női alak, két pástor, és mint az első kelyhen és a rozmár-készleten előforduló Szent-Katalin, ábrázoltatik, fején koronával, kezei

között a nagy pallos, lábánál fogas kerék töredéke. A szabadban a hétágú csillag fénylik.

A kép jobb alján paizs áll, — melynek felső részében balra néző félhold, kilenczlángú csillagforma nap, és hatágú csillag állnak, egy vonalban. Talán a Majthényiak eziméretét ábrázolja?

A paizs többi része üres.

Az istálló küszöbét képező falon ez áll:

VRIEL PREPOS
ITVS DE TVROCZ NATVS IΘAIS DE MAY

THE

azaz Uriel, János fiáé volt.

A rajzok az újulás szakát jellemzik. Az alakok tartása természetesebb, a redőzet könnyen, minden feszesség nélkül lefolyó. Az erőteljes vonalokon kívül pontozott vonalok is jönnek elő az árnyéklatok változtatásaira. A testek részletei, a táj és a ruházat béllete ezüstözött, a ruházat maga és az építmény aranyozott.

7. Az aranyozott, hatoldalú, csinos fogantyúju $6\frac{1}{2}$ " magas, szája öblénél 6" széles szentelt-viztartót renaissance-féle váltogató lombozatával, gyümölcs- és virágábráival leginkább azért hozom fel, mert lábazata aljában ezt olvasom: LEGATVM MAGNIFICI DOMINI LAD ISLAI PETH E CAPITULO POSON:

A készletek többi régiebb része áll: egy 20"-nyi átmérőjű tiszta kristálygolyó, két, keresztben álló körbe foglalva, melyek kötpontján egy-egy karika;

négy mellkereszt, egyik kettős, ötszögekbe végződő, elején kristálylyal, hátul sötétkéék zománczezal, a felső ág közepén IHS, aranyos és különféle levelekkel díszítve;

ezüstkereszt, lapis lazulival; karjai egyenlők, négy vonalnyiak, hónaikban és végeiken ezüstlombozattal;

aranyozott, végein táguló kereszt; emelt keretekben vörös és zöld kövek; hátul-nyítható ürében ereklyék:

Particula S. Crucis a Gregorio

13. Pont. data. 1582.

Agnus Dei.

S. Margarethe virginis.

S. Dyonisij Areopagitae. —

kristálykereszt, — három karélyű ezüstvégekkel, melyeken rubinok vannak; alúl papirosra festett és aranyozott feszület, hátlapja ezüst, aranyozva és esetlenül czifrázva;

ereklýe-tokoeska aranyos keretben, két keskenyebb oldalán karikával. Előlapján gyöngyház-faragvány, t. i. egy öreg, szakállós ember, jobbjában botot vagy kardot, baljában könyvet tartván. Aranyozott réz-hátlapján ismét Szent-Katalin, jobbjában vállán kardot, baljában egész kereket tart.

A gyűrűk között, melyek egyike 11'' nyílással bír, a legegyszerűbb, barna, carlsbadi-féle Sprudelsteinből faragott monorkővel van díszítve; a legnagyobb szintén egyszerű, kék, hatlapú csücscesal bír, oldalt két beeresztett rubinnal; kettő díszesebb, újabb foglaltvány, niellirozott keretben, világos, négyszögű topázzal és nyolcszögű, facetirozott, kék, foltos kristálylyal.

Végre egy kerek gyöngyház-faragvány, mely Krisztus fel-támadását képezi.

Az egészen újabb alakzatú, ezüst, mutató-végén kézzel, szenteltvízhintő; szent-olajtartók; ezüst, rococco-sarkú, kapesű és közepű vörösbársony-misekönyv, melynek czímere: monor-paizson ülő, jobbra fordult nyúl, nyakán nyíllal átlöve, elsőlábai között virágesokor; benne a paizs jobboldalát elfoglaló, balra néző félhold, alul két 6 ágú csillag, a balra álló fölött pedig szintén egy; ezek, úgy az aczél pecsétnyomók is, az archaeologia körén innen fekszenek, s azért leírásukhoz hozzá sem fogok.

Hallottam, hogy többféle más kisebb részletek, sőt régiebb lószerszám, talán valamely püspök koronázási diszkantárja, ezüst-étkitménnyel is, találatott: de ez becsét nem érték által szét-tépetett.

Ez hű leírása a pozsonyi káptalannál talált egyházi készletnek, melyet ily módon az archaeologia barátjai számára meg akartam — legalább leírva, menteni; bár birhatnók sok egyéb egyházi kincseink rajzaival vagy fényképeivel ezen műremeket is, vagy keletkeznek vállalat, mely egyes füzetekben, rövid leirással azokat a külföld számára is élvezhetőkké tenné!

RÓMER FLÓRIS.